

УДК 342:336.2

DOI <https://doi.org/10.32782/2521-6473.2024-1.6>

Б. П. Сірко, кандидат юридичних наук,
доцент кафедри соціального адміністрування
та гуманірних комунікацій
Чернівецького інституту Міжнародного гуманітарного університету

ПРАВОВИЙ СТАТУС ГАРАНТА У ВІДНОСИНАХ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СПЛАТИ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ

Статтю присвячено дослідженню нещодавно оновлених положень Митного кодексу України, які стосуються гаранта. Детально досліджуються новели Митного кодексу України щодо суб'єктів, які мають право отримати статус гаранта та здійснювати діяльність з надання фінансових гарантій, а також основні вимоги, які до них висуваються. Доведено наявність недоліків у положеннях МК України, якими встановлюються загальні вимоги до потенційних гарантів та, зокрема, до страховиків, які мають намір отримати статус гаранта. В контексті адаптації митного законодавства України до законодавства Європейського Союзу, зазначається, що такі вимоги в Україні є суворішими, ніж ті, які передбачені в європейському законодавстві. Зазначається, що виконуючи функцію забезпечення перед митними органами обов'язку сплати митних платежів суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності, гарант одночасно є учасником правовідносин, які регулюються нормами митного, фінансового та цивільного законодавства, що обумовлює специфіку його статусу. Специфічною рисою таких відносин є те, що гарант за допомогою цивільно-правових інструментів забезпечує не цивільно-правове зобов'язання боржника, а фінансове зобов'язання, яке виникає на підставі норм митного законодавства. Крім того, регуляторами діяльності гарантів також виступають кілька суб'єктів – Національний Банк України та Державна митна служба України, які здійснюють моніторинг відповідності діяльності гарантів вимогам фінансового (банківського, страхового) та митного законодавства. Розглянуто процедурні аспекти отримання статусу гаранта, де також виявлено проблему неможливості застосування права бути почутим на всіх етапах процедури реєстрації гарантів, зокрема при попередньому розгляді заяви. Проаналізовано негативні наслідки невідповідності гарантів встановленим критеріям та вимогам. Проведено розмежування таких санкцій для гарантів, як скасування та анулювання реєстрації.

Ключові слова: гарант, митні платежі, фінансова установа, страховик, банк, гарантія.

B. P. Sirko. The legal status of the guarantor in relations to ensure the payment of customs duties: problematic aspects

The article is devoted to the study of the recently updated provisions of the Customs Code of Ukraine concerning the guarantor. The author examines in detail the novelties of the Customs Code of Ukraine related to the entities entitled to obtain the status of a guarantor and perform activities connected with the provision of financial guarantees, as well as the main requirements for them. The author demonstrates that there are shortcomings in the provisions of the Customs Code of Ukraine that establish general requirements for potential guarantors and, in particular, for insurance companies that intend to obtain the status of a guarantor. In connection with the adaptation of the customs legislation of Ukraine to the legislation of the European Union, it is noted that such requirements in Ukraine are stricter than those provided for in the European legislation. It should be noted that by performing the function of ensuring the obligation of economic operators to pay customs duties to the customs authorities, the guarantor is also a party to legal relations governed by customs, financial and civil legislation, which determines the specifics of its status. A peculiarity of such relations is that the guarantor does not guarantee a civil obligation of the debtor, but a financial obligation arising under customs legislation. In addition, several bodies act as regulators of guarantors' activities – the National Bank of Ukraine and the State Customs Service of Ukraine. They monitor the compliance of guarantors' activities with the requirements of financial (banking, insurance) and customs legislation. The author examines the procedural aspects of obtaining the status of a guarantor and identifies the problem of the inability to exercise the right to be heard at all stages of the guarantor registration procedure, in particular during the preliminary examination of an application. The author analyses the negative consequences of guarantors' failure to comply with the established criteria and requirements. The author distinguishes between such sanctions for guarantors as cancellation and revocation of registration.

Key words: guarantor, customs fees, financial institution, insurer, bank, guarantee.

Постановка проблеми. Гарант – не новий суб'єкт митних правовідносин, він з'явився на митно-правовій арені ще за часів Митного кодексу (далі – МК) України 2002 року, хоча в самому кодексі навіть не згадувався. Цей суб'єкт забезпечує безперервність процесів, пов'язаних із випуском товарів у відповідні митні режими, що у свою чергу слугує більш амбітній меті – спрощенню митного контролю та митного оформлення товарів, що ввозяться на митну територію України, а разом із тим і зовнішньоекономічної діяльності в цілому. 1 січня 2024 року набули чинності запроваджені у 2023 році остаточні новації МК України стосовно гарантій забезпечення сплати митних платежів, в тому числі щодо статусу гаранта, що обґрунтовує нову хвилю наукового інтересу до цієї теми. Крім того, трохи раніше зміни відбулися і в законодавстві про

страхування, яке також може застосовуватися до діяльності гаранта. Наразі змінилися суб'єкти, які мають право на зайняття цією діяльністю, оновився перелік вимог до них, що відразу посприяло змінам у практичній площині, зокрема у кількості та «якості» таких гарантів, що мають чинну реєстрацію.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Означена проблематика піднімалася в роботах І. О. Федотової [1], однак ще до прийняття чинного МК України, тому вони можуть мати цінність хіба що в історичному контексті. Цивільно-правові аспекти надання гарантій в митному праві досліджували І. М. Міщенко та О. В. Карпінська, які в тому числі дотично згадували про гарантів [2]. Фрадинський О. А., Капітанець С. В. та Шкуренко Н. Г. розглядали гаранта лише в контексті забезпечення зобов'язань в рамках процедури спільного транзиту [3]. Наразі дослідження правового статусу гаранта відповідно до оновлень законодавства на даний час в літературі відсутнє.

Мета статті полягає у з'ясуванні специфіки правового статусу гаранта у відносинах щодо забезпечення сплати митних платежів в контексті оновлення митного законодавства України, виокремленні проблемних аспектів такого статусу та формуванні пропозицій щодо їх усунення.

Результати дослідження. Чіткого визначення поняття гаранта ні в МК України, ні в інших актах митного законодавства наразі немає. МК України у ч. 1 ст. 316 визначає лише коло суб'єктів, які можуть набути статус гаранта. Примітно, що до них належать виключно фінансові установи.

Закон України «Про фінансові послуги та фінансові компанії» визначає фінансову установу як юридичну особу, що створена з метою здійснення діяльності з надання фінансових послуг та яка надає одну чи декілька таких послуг на підставі відповідної ліцензії, виданої Національним Банком України [4]. В контексті нашого дослідження особливий інтерес представляють такі фінансові послуги, як страхування та надання гарантій.

Разом із тим, мати статус фінансовою установи ще не означає бути гарантом. МК України встановлює переліки вимог, яким мають відповідати ті фінансові установи, які планують виступати гарантами в митних правовідносинах.

Так, набути статус гаранта можуть лише фінансові установи трьох типів: 1) банки; 2) страховики, крім страховиків, які здійснюють страхування життя; 3) фінансові компанії, які мають право на провадження діяльності з надання гарантій [5].

На момент написання цієї статті в реєстрі гарантів містилося 28 зареєстрованих суб'єктів (ще в чотирьох реєстрація скасована або угода припинена). З них банків – 13, страховиків – 9, інших фінансових компаній – 6 [6].

Митне законодавство Європейського Союзу (далі – ЄС), до гармонізації з яким останнім часом прагне Україна, встановлює більш лояльні вимоги до суб'єктів, які бажають надавати послуги гарантів. Відповідно до ст. 94 МК ЄС гарантом є особа, заснована на митній території ЄС та затверджена митними органами, які вимагають гарантії, за винятком випадків, коли гарант є кредитною установою, фінансовою установою або страховою компанією, акредитованою в ЄС відповідно до чинних положень права ЄС [7]. Разом із тим, ці послаблення компенсуються можливістю митних органів відмовити у затвердженні гаранта, якщо вони не впевнені у забезпеченні сплати у встановлений строк суми ввізного або вивізного мита, що відповідає сумі митного боргу, та інших платежів.

Загальними вимогами до фінансових установ, які претендують на отримання статусу гаранта, відповідно до МК України, є такі:

- 1) статус резидента України;
- 2) провадження діяльності з надання фінансових послуг протягом кожного кварталу упродовж останніх 3 років;
- 3) відсутність податкового боргу;
- 4) відсутність простроченої заборгованості перед митними органами за виданими гарантіями, у тому числі такої, що перебуває в процесі судового або адміністративного оскарження [5].

Окремо встановлено вимоги до кожної групи фінансових установ.

По-перше, як зазначалося вище, це банки – найчисельніша категорія серед зареєстрованих гарантів. Наразі це найрозуміліший варіант гарантів. Згідно із Законом України «Про банки і банківську діяльність» банк – це юридична особа, яка на підставі банківської ліцензії має виключне право надавати банківські послуги [8]. Найменування банку завжди містить слово «банк», оскільки це теж вимога зазначеного Закону, саме тому цей тип гарантів легко виокремити с-поміж інших. Банк-кандидат на реєстрацію в якості гаранта зобов'язаний:

- а) мати чинну банківську ліцензію;
- б) не мати випадків застосування протягом останнього року Національним банком України таких заходів впливу, як обмеження, зупинення чи припинення здійснення окремих видів операцій, у тому числі операцій із пов'язаними з банком особами, віднесення банку до категорії проблемних або неплатоспроможних, відкликання банківської ліцензії чи ліквідації банку;
- в) не мати випадків застосування протягом останнього року до банку або до власників істотної участі в банку, або до пов'язаних осіб санкцій Україною, іноземними державами (крім держави, визнаної державою – агресором), міждержавними об'єднаннями, міжнародними організаціями;
- г) дотримуватися економічних нормативів, встановлених Національним банком України, протягом останніх шести місяців [5].

По-друге, це страховики, причому за винятком тих, які здійснюють страхування життя. Відповідно до Закону України «Про страхування» страховиком є фінансова установа або філія страховика-нерезидента, які мають право здійснювати діяльність із страхування на території України [9]. Закон вирізняє 18 класів страхування, відмінного від страхування життя. Вимоги до страховиків, які бажають отримати статус гаранта побудовані за тими ж принципами, що і вимоги до банків. Зокрема в цьому контексті мова йде про таке:

– наявність дійсної ліцензії на здійснення страхової діяльності за видом страхування відповідальності перед третіми особами (крім цивільної відповідальності власників транспорту, (включаючи відповідальність перевізника).

Закон України «Про страхування» оперує поняттям класи страхування замість видів, які були в попередній редакції. Згідно з таблицею співвідношення (ч. 18 Прикінцевих та перехідних положень) зазначений вимозі відповідає клас 13 – страхування іншої відповідальності. Вважаємо за потрібне привести у відповідності формулювання пп. а) п. 5 ч. 1 ст. 316 МК України до п. 13 ч. 1 ст. 4 Закону України «Про страхування», що унеможливить непорозуміння та різночитання між видами та класами страхування та мінімізує помилку при отриманні відповідної ліцензії.

– дотримання обов'язкових критеріїв і нормативів достатності капіталу та платоспроможності, ліквідності, прибутковості, якості активів та ризиковості операцій страховика протягом останніх трьох років;

– наявність сформованих страхових резервів відповідно до ст. 38 Закону України «Про страхування», протягом останніх 3 років;

– неперехування у процедурі санації боржника до порушення провадження у справі про банкрутство протягом останніх 3 років;

– відсутність випадків порушення провадження у справі про банкрутство протягом останніх 3 років;

– відсутність випадків застосування протягом останніх 3 років Національним банком України заходів впливу за недотримання нормативів достатності капіталу та платоспроможності, ліквідності, прибутковості, якості активів та ризиковості операцій страховика [5].

Вважаємо, що у цьому переліку зайвим є включення одночасно другої та шостої вимог, які обидві стосуються достатності капіталу та платоспроможності, ліквідності, прибутковості, якості активів та ризиковості операцій страховика. Очевидно, що якщо до страховика застосовано заходи впливу, то нормативи достатності капіталу, платоспроможності тощо не дотримано. Вважаємо за потрібне прибрати одну з названих вимог для ясності та простішого розуміння відповідних положень МК України.

Нарешті, фінансові компанії, які виявили бажання провадити діяльність з надання гарантій, повинні забезпечити дотримання наступних вимог:

– отримати від Національного Банку України ліцензію фінансової компанії, що надає право на провадження діяльності з надання гарантій;

– дотримуватися критеріїв та вимог до діяльності фінансової компанії, встановлених Національним банком України, протягом останніх 3 років;

– дотримуватися обов'язкових нормативів та/або пруденційних^{1*} вимог до фінансових компаній, які надають гарантії, встановлених Національним банком України, протягом останніх 3 років;

– не мати випадків порушення провадження у справі про банкрутство протягом останніх 3 років;

– не перебувати у процедурі санації боржника до порушення провадження у справі про банкрутство протягом останніх 3 років [5].

Статус гаранта, а відповідно і право на здійснення діяльності з надання гарантій, набувається вищезазначеними фінансовими установами з моменту їх реєстрації в якості гарантів шляхом внесення до реєстру гарантів. Відповідно до п. 3 ч. 1 ст. 19-3 МК України рішення про реєстрацію / відмову в реєстрації гарантів приймає Державна митна служба України.

Для отримання такого рішення потенційний гарант має подати заяву за формою, затвердженою Наказом Міністерства фінансів України «Про деякі питання забезпечення сплати митних платежів» [10] від 25 квітня 2023 року № 213. До заяви можуть додаватися інші документи, необхідні для прийняття рішення митним органом. Наразі, перелік таких документів у МК України та інших актів митного законодавства відсутній, хоча у формі заяви є відповідна графа, де слід перелічити додані до заяви документи. В інформаційній картці № 17-21 адміністративної послуги «Надання статусу гаранта» [11] із цього приводу зазначено лише таке: «Надаються документи, що підтверджують виконання умов частини другої статті 314 та передбачені частиною першою статті 315 Митного кодексу України». Переконані, що конкретизація у законодавстві переліку документів з поділом на обов'язкові та факультативні є запорукою полегшення прийняття відповідного рішення, мінімізації спірних питань щодо діяльності фінансових компаній, що претендують на отримання статусу гарантів, та покращення комунікації між митною адміністрацією та потенційними гарантами.

Прийняття Держмитслужбою відповідного рішення відбувається у кілька етапів. На першому, який займає до 15 днів, відбувається попередній розгляд поданої заяви. На цьому етапі вирішується питання щодо того, чи підлягає подана заява розгляду по суті чи ні. Якщо Держмитслужбою встановлено недотримання хоча б однієї з умов, необхідних для прийняття заяви до розгляду (наприклад, підприємство є нерезидентом,

^{1*} Якісні та кількісні вимоги, що встановлюються НБУ з метою забезпечення відповідності діяльності фінансової установи вимогам законодавства, а також для виявлення потенційних ризиків у діяльності фінансових установ та їх мінімізації (Закону України про «Про фінансові послуги та фінансові компанії»)

заяву подано неналежному органу або не за встановленою формою тощо), приймається рішення про відмову в розгляді заяви. Наразі, на цьому етапі не передбачається застосування права бути почутим – можливість особи перед отриманням негативного рішення (в нашому випадку відмови у розгляді рішення) надати пояснення, додаткові документи та відомості, які б могли вплинути на результат. Вважаємо, що право бути почутим має застосовуватися у кожному без винятку випадку прийняття несприятливого рішення митними органами, а не тільки тих, що чітко окреслені МК України.

Якщо Держмитслужба прийняла позитивне рішення про розгляд заяви, процедура реєстрації вступає у другу стадію – розгляд заяви по суті. Держмитслужба розглядає заяви протягом строку, який не перевищує 30 днів (п. 3. ч. 1. Ст. 19-6 МК України). Зазначається, що при розгляді заяви Держмитслужба може запитати додаткову інформацію та/або відомості, необхідні для прийняття справедливого рішення [5]. В такому випадку на подання цих відомостей встановлюється строк ще в 30 днів. Як ми вже зазначали вище, переліку таких документів у законодавстві немає, що залишає місце для зловживань, затягування процесу та корупційних проявів з боку органу, уповноваженого на прийняття рішення.

За результатами розгляду Держмитслужба приймає одне з двох рішень – про реєстрацію гаранта або про відмову в реєстрації. Останнє має місце у випадках, коли Держмитслужбою виявлено невідповідність фінансової установи встановленим критеріям або умовам отримання статусу гаранта чи якщо не надано додаткових документів та/або інформації на її запит. У випадку прийняття рішення про відмову у реєстрації гаранта йому має передувати застосування права бути почутим відповідно до ст. 19-9 МК України. Разом із тим застосування такого права не гарантує того, що, скориставшись ним, зацікавлена особа обов'язково доможеться позитивного вирішення своєї індивідуальної справи. Це скоріше, додаткова можливість привернути увагу до певних специфічних обставин та умов, які з першого разу могли бути не врахованими митною адміністрацією, додатково аргументувати певні свої вимоги тощо [12, с. 194]. На цей випадок передбачено оскарження рішення Держмитслужби в суді в порядку адміністративного судочинства. Адміністративне оскарження в даному випадку неможливе через відсутність митного органу вищого рівня.

Прийняття позитивного рішення за результатом розгляду заяви кандидата на отримання статусу гаранта є підставою для внесення його до Реєстру гарантів, який ведеться Держмитслужбою. Особливістю правового статусу гарантів є їх так зване подвійне регуляторне підпорядкування. З одного боку, регулятором виступає Нацбанк, який видає ліцензію відповідного типу фінансовим установам, з іншого боку – Держмитслужба, яка здійснює реєстрацію за умови дотримання встановлених вимог.

Важливо відзначити, що фінансова установа повинна відповідати передбаченим законодавством критеріям та умовам (про них йшлося вище) не тільки на момент подання заяви та прийняття рішення про реєстрацію гаранта. Підтримання такої відповідності є прямим обов'язком гарантів, який кореспондує праву Держмитслужби разом із Національним Банком України вживати заходів щодо здійснення моніторингу відповідності гарантів встановленим вимогам. Це означає, що вимога про відсутність податкового боргу або простроченої заборгованості перед митними органами за виданими гарантіями є перманентною, а не такою, що чинна лише на момент отримання статусу гаранта. Обидва регулятори взаємодіють між собою в контексті обміну інформацією щодо виконання фінансовою установою передбачених умов та вимог, а також про виявлені випадку невідповідності фінансової установи цим умовам та вимогам.

Виявлені та підтверджені факти невідповідності можуть тягти за собою негативні наслідки для гаранта, зокрема, тимчасове або остаточне припинення його статусу. Так, тимчасове припинення статусу гаранта має місце у випадку прийняття Держмитслужбою рішення про зупинення реєстрації гаранта на 30-денний строк. Це рішення приймається в загальному порядку, передбаченому ст. 19-15 МК України. Положення МК України щодо права бути почутим мають застосовуватися в даному випадку також. Зупинення реєстрації здебільшого використовується для надання можливості фінансовій установі усунути ті недоліки та порушення, які є несумісними зі статусом гаранта. Вжиті заходи перевіряються та оцінюються Держмитслужбою, яка приймає рішення про поновлення реєстрації гаранта, про скасування реєстрації чи про її анулювання.

Якщо протягом 30 днів, на які зупинено реєстрацію, гарант не вжив відповідних заходів та не усунув недоліків, Держмитслужба скасовує реєстрацію остаточою.

Справедливості заради, варто відзначити, що зупинення та скасування реєстрації гаранта можуть бути не лише відповіддю на невідповідність встановленим вимогам, а й відбуватися добровільно за заявою самого гаранта.

Варто розрізнити скасування реєстрації гаранта від її анулювання. По-перше, анулювання не може відбуватися за заявою підприємства, на відміну від скасування. По-друге, анулювання пов'язано з виявленням порушень при прийнятті рішення про реєстрацію гаранта (наприклад, для цього подано недостовірну та/або неповну інформацію), в той час, коле скасування, якщо воно не добровільне, пов'язано з порушеннями, допущеними в ході діяльності гаранта. По-третє, після скасування реєстрації через невідповідність умовам та вимогам отримання нового рішення за тими самим підставами можливе не раніше, ніж через рік, а після анулювання – не раніше, ніж через 3 роки.

Здійснюючи свою діяльність, гарант, окрім вже згаданого подвійного регуляторного впливу, є суб'єктом правовідносин, які регулюються нормами двох галузей права – митного та цивільного. Про це прямо зазначається в ч. 11 ст. 310 МК України: «До правовідносин, пов'язаних з наданням гарантій та виконанням гарантом своїх обов'язків, застосовуються також положення Цивільного кодексу України... в частині, що

не врегульована цим Кодексом» [5]. Відповідно до ст. 560 Цивільного кодексу України за гарантією банк, інша фінансова установа (гарант) гарантує перед кредитором (бенефіціаром) виконання боржником (принципалом) свого обов'язку. Гарант відповідає перед кредитором за порушення зобов'язання боржником [13]. В нашому випадку можемо спостерігати наявність всіх необхідних для даних правовідносин ознак: суб'єктний склад – гарант (zareєстрована Держмитслужбою фінансова установа), бенефіціар (митниця) та принципал (особа, відповідальна за сплату митних платежів), відповідний зміст правовідносин, правові наслідки порушення боржником зобов'язання, забезпеченого гарантією тощо [2, с. 125]. Специфічною рисою таких відносин є те, що гарант за допомогою цивільно-правових інструментів забезпечує не цивільно-правове зобов'язання боржника, а фінансове зобов'язання, яке виникає на підставі норм митного законодавства. Крім того, за умови невиконання особою (кредитором) фінансових зобов'язань перед митним органом у встановлені строки вимога про сплату митних платежів направляється гаранту, який протягом 30 днів зобов'язаний перерахувати належну суму до державного бюджету. У разі несплати або неповної сплати гарантом суми митних платежів, несплачена сума вважається податковим боргом гаранта та стягується в порядку та строки, визначені Податковим кодексом України [5]. Таким чином, цивільно-правові зобов'язання гаранта можуть трансформуватися в зобов'язання податкові.

Висновки. Аналіз правових основ діяльності та окремих елементів правового статусу гаранта дає підстави стверджувати, що виконуючи функції гаранта цей суб'єкт є учасником одночасно трьох типів правовідносин: митно-правових, врегульованих МК України, фінансово-правових, врегульованих актами фінансового законодавства в залежності від типу фінансової установи-гаранта, та цивільно-правових, врегульованих ЦК України. Правове регулювання статусу гаранта, незважаючи на нещодавнє оновлення (деякі положення набули чинності з 1 січня 2024 року), все ще потребує удосконалення. По-перше, потрібно унормувати на рівні МК України порядок надання документів, які подаються фінансовою установою для реєстрації гаранта, а також тих документів, які Держмитслужба може додатково запитати. По-друге, слід привести у відповідність положення МК України стосовно гарантів-страховиків до оновленого законодавства у сфері страхування, оскільки на сьогодні простежується неузгодженість таких положень. По-третє, слід скоротити перелік вимог до страховиків, які планують отримати статус гаранта та прибрати одну з тих, що стосуються достатності капіталу та платоспроможності, ліквідності, прибутковості, якості активів та ризиковості операцій страховика, як таку, що фактично повторюється двічі. По-четверте, слід запровадити можливість застосування права бути почутим на всіх етапах процедури реєстрації гарантів, в тому числі при попередньому розгляді заяви.

Список використаних джерел:

1. Федотова І.О. Фінансові гарантії як учасники митних відносин. *Вісник Академії митної служби України*. Сер. : Право. 2011. № 1. С. 97–102.
2. Про фінансові послуги та фінансові компанії: Закон України від 14.12.2021 № 1953-IX. *Відомості Верховної Ради*. 2023. № 3–4, ст. 10.
3. Митний кодекс України від 13.03.2012 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48, ст. 552.
4. Офіційний сайт Державної митної служби України. Реєстри. Реєстр гарантів. URL: <https://customs.gov.ua/statistika-ta-reiestri>
5. Regulation (EU) No 952/2013 of the European Parliament and of the Council of 9 October 2013 laying down the Union Customs Code. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A02013R0952-20221212>
6. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 № 2121-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 5–6, ст. 30.
7. Про страхування: Закон України від 8.11.2021 № 1909-IX. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text>
8. Про деякі питання забезпечення сплати митних платежів: Наказ Міністерства фінансів України від 25.04.2023 року № 213. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0984-23#top>
9. Офіційний сайт Державної митної служби України. Адміністративні послуги. Надання статусу гаранта. URL: <https://customs.gov.ua/administrativni-poslugi-shcho-nadaiutsia-derzhavnoiu>
10. Карпенко Г.Л. Право бути почутим в механізмі прийняття рішень митними органами: проблемні аспекти. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 12. С. 193 – 195. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-12/42>.
11. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. *Офіційний веб-сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#n5636>
12. Міщенко, І.В., Карпінська, О.В. (2018). Цивільно-правові аспекти забезпечення виконання зобов'язань перед митними органами Державної фіскальної служби України. *Lex Portus*, 3, 119-130. URL: <https://doi.org/10.26886/2524-101X.3.2018.8>.